

De Paep

BIEKORF

WESTVLAAMS ARCHIEF
VOOR GESCHIEDENIS, OUDHEIDKUNDE
EN FOLKLORE

DAT IS EEN LEER- EN
LEESBLAD VOOR ALLE
VERSTANDIGE VLAMINGEN
GESTICHT IN 1890
DOOR GUIDO GEZELLE

VERSCHIJNT MAANDELIJKS TE BRUGGE

57^e Jaar 8

Koornmaand 1956

* DARINGDELVEN IN DE POLDERS 60867

Het veen — door de polderbewoners daring genoemd — is in vroegere tijden een belangrijke delfstof van de Polders geweest. De daring bevindt er zich als een zwarte, sponsachtige laag van enkele decimeter tot meerdere meter dikte, bedolven onder een kleilaag die eveneens enkele meter dik kan zijn. De veenlaag bestaat uit min of meer vergane plantenresten (mos, riet, bomen) en werd gevormd tijdens het Subboreaal (circa 4000 jaar vóór Chr. tot aan het begin van onze tijdrekening). Deze betrekkelijk gemakkelijk te ontginnen laag werd reeds door de eerste colonisten van de poldervlakte geëxploiteerd. Inderdaad was het veen een waardevolle brandstof, die niet alleen in de nagenoeg boomloze Polderstreek onmisbaar was, maar die ook in het binnenland verhandeld werd. Het gebruik van veen voor zoutwinning, zoals o.a. in Zeeuws-Vlaanderen voorkwam, is — voor zover wij weten — in onze streken van geen belang geweest. Het daringdelven was voor de Polders een typische nijverheid en wordt in tal van documenten vermeld; ook zijn vele percelen bekend onder de naam van « daringstuk », « moerland » e.d. In de 15de en 16de eeuw werd het daringdelven herhaaldelijk verboden, tenminste binnendijs, omdat de daringputten soms zo dicht bij de dijken werden gegraven, dat ze deze in gevaar brachten. Grote oppervlakten van de Polders werden uitgedaringd, tot in de tweede helft van de 19de eeuw het veen door de steenkolen werd verdrongen.

Tijdens de twee wereldoorlogen werd, ingevolge de kolenschaarste, op enkele plaatsen nog veen gedolven (o.a. te Heist), echter op kleine schaal.

Methode

Het daringdelven gebeurde op verschillende manieren.

Op enkele plaatsen werden hoge veengebieden nooit door de polderafzettingen bedekt, zodat de daring er aan het oppervlak lag. Hier moest men de meters dikke veenlaag maar afgraven. Dit was het geval in de Frans-Belgische Moeren en in de Lage Moere van Meetkerke; ook in de streek van Zevokote werden enkele kleine veengebieden (o.a. de Bazelaar en de Rietbos) afgegraven. Na de veenontginning bleven in deze gebieden grote waterplassen over, die in de 17de eeuw werden drooggelegd.

Over 't algemeen moest men echter eerst de kleilaag verwijderen voordat men het onderliggend veen kon uitdelven.

Hierbij kan men een onderscheid maken in hetgeen wij noemen de systematische exploitatie op grote schaal en de dorps- en privé-exploitatie op kleinere schaal.

Bij de systematische exploitatie werden grote aaneengesloten oppervlakten ontgonnen (o.a. door grote abdijen zoals Ter Duinen), waarbij het veen op keurige wijze volledig uit de bodem werd gehaald. Meestal werd uitgeveend in lanen. Het veen werd in een strook blootgelegd door het afgraven van het kleidek; in deze strook of laan werd het veen uitgedolven, waarna de laan werd opgevuld met grond afkomstig van een volgende laan. Een kenmerk van dergelijke systematische veenexploitaties is de grote zorg met dewelke ze uitgevoerd werden. Na de ontginning werd het land weer mooi effen gelegd en in cultuur genomen. Hier en daar vindt men er hoger gelegen, niet uitgeveende percelen; dit zijn de « legakkers » waarop het veen werd opgestapeld vooraleer vervoerd te worden. Tot de systematische ontginningen moeten ook de boven aangehaalde « Moeren » gerekend worden; deze uitgestrekte gebieden werden zorgvuldig uitgeveend en het is een grote zeldzaamheid er nog een weinig veen te vinden.

De kleinere exploitaties, meestal voor dorps- of privégebruik, gebeurden volgens een andere methode. Hier werden meestal putten gegraven waaruit men het veen delfde ; daarna werden deze putten min of meer opgevuld. Het resultaat van dit weinig zorgvuldig werk is dat het terrein zeer oneffen achterbleef. We kennen tal van dergelijke percelen (o.a. in de streek ten zuiden van Oostende en ten zuiden van Heist), die voor meer dan 1/4 uit waardeloze, moerassige putten bestaan, nl. oude veenputten.

Voornaamste ontginningsgebieden

Tijdens de opname van de bodemkaart van de Polderstreek ⁽¹⁾ was het ons mogelijk een inventaris op te maken van de uitgeveende gebieden. Zowel kleine daringstekertijen, van soms slechts enkele aren grootte, als grote systematische exploitatiegebieden van tientallen of honderden hectaren, werden nauwkeurig op kaart gezet. In het terrein herkent men de uitgeveende gebieden aan hun sprongsgewijze lagere ligging en hun rechtlijnige afgrenzing, hetgeen er op wijst dat men met mensenarbeid te maken heeft. Ook het bodemprofiel vertoont duidelijke sporen van de veenontginning : de polderklei is vermengd met talrijke zwarte veenbrokjes.

We schatten de uitgeveende oppervlakte op ongeveer 10 % van de totale oppervlakte van de Polders, hetgeen betekent dat duizenden hectaren werden geëxploiteerd. Sommige gemeenten werden volledig uitgeveend (b.v. De Moeren), andere voor 10 à 20 % (b.v. Wilskerke, Slijpe, Leffinge, Houtave, enz.), terwijl in sommige gemeenten, meestal in de jongste polders (Nieuwland) gelegen, geen veen werd gedolven (b.v. Lapscheure).

Het voorkomen van uitgestrekte daringstekertijen hangt af van :

1. De aanwezigheid van een dikke veenlaag. Inderdaad komt in de Polders niet overal veen in de ondergrond voor. Men treft het veen aan in de zgn. kommen, dit zijn van

(1) Dit werk werd uitgevoerd in het kader van de opname van de Bodemkaart van België onder leiding van Prof. Tavernier, Directeur van het Centrum voor Bodemkartering (gesubsidieerd door het Instituut tot Aanmoediging van het Wetenschappelijk Onderzoek in Nijverheid en Landbouw).

nature laag gelegen gebieden waar, onder een zware klei-
laag, veen ligt.

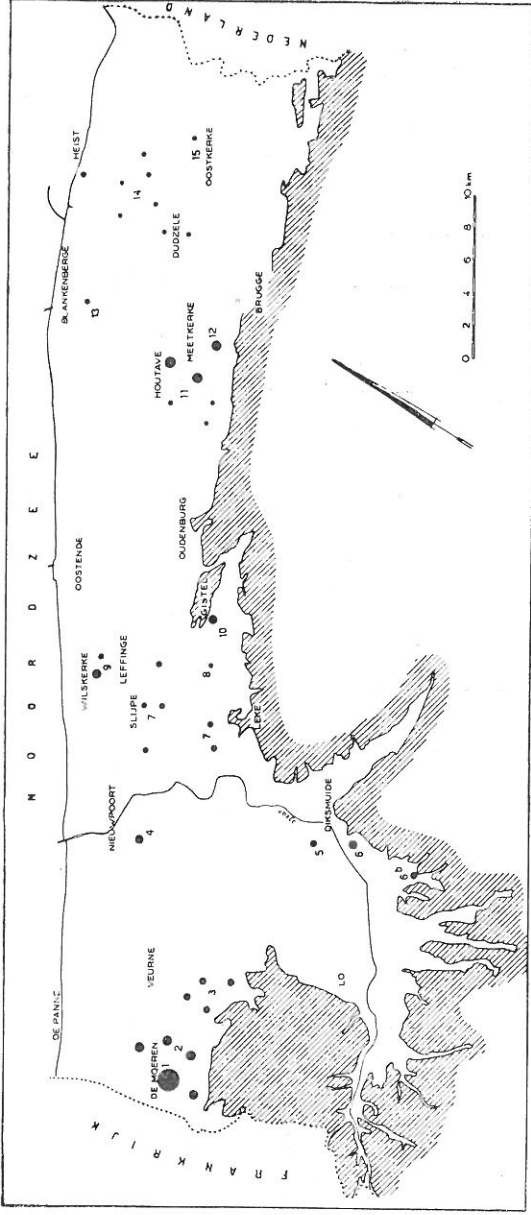
2. De kwaliteit van het veen. Niet alle veen is even geschikt als brandstof. Als voornaamste eis wordt gesteld dat het veen zo zuiver mogelijk zij, t.t.z. dat het zo weinig mogelijk slib bevat en dus weinig as geeft. Dit is het geval voor het mosveen. Het rietveen en in vele gevallen het bosveen zijn slibrijk en daardoor minder geschikt als brandstof. Dit verklaart waarom in de grote kom van Lampernisse zo weinig veen werd gedolven : hier immers vloeide tijdens de veenvorming de IJzer, die slib aanvoerde en afzette, waardoor het veen ongunstige brandkwaliteiten verkreeg.

In de bijgaande figuur hebben we de voornaamste daring-
stekerijen van de Polders op kaart gezet ⁽²⁾. Het zijn :

1. *De Moeren*. De meters dikke veenlaag, die de Moeren bedekte werd afgegraven door de abdij Ter Duinen. De aldus ontstane laagte liep onder water en werd in de 17de eeuw drooggelegd (droogmakerij).
2. *De Buitenmoeren*. Dit gebied, dat zich als een gordel om de Moeren uitstrekt, werd mede in de systematische ontginning betrokken.
3. *Ten zuiden van Veurne* liggen enkele kleinere dardingdelverijen van het type der privé- of dorpsstekerij.
4. *Ramskapelle-bij-Nieuwpoort*. Uitgestrekt uitgeveend gebied.
5. *Nieuwkapelle, Oudekapelle*. Onregelmatige veenexploitatie.
6. *De Broeken van Woumen*. Grote aaneengesloten uitgeveende oppervlakte. De Blankaart (6B), een uitgestrekte plas, is ontstaan ten gevolge van het veendelven.
7. *Slijpe, Leffinge, Mannekensvere, Schore, St-Pieters-Kapelle, Leke*. Sterk versnipperd privé-exploitatiegebied.
8. *Zevékote*. Rond de zandopduiking waarop Zevékote-dorp ligt, strekte zich een gordel onbedekt veen uit, dat werd afgegraven. Hierdoor ontstonden enkele moerassige laagten, zoals de Baze-
laar en de Rietbos.
9. *Wilskerke*. Uitgeveend blok van een honderdtal hectaren met enkele typische legakkers, waarop soms kleine woningen staan.
10. *Ten zuiden van Gistel* ligt een uitgeveend blok van 50 hectaren.

(2) De nummers komen overeen met deze van de figuur.

DE VOORNAAMSTE DARINGSTEKERIJEN IN DE POLDERS

1. De Moeren. — 2. De Buitenmoeren. — 3. Zuiden van Veurne. — 4. Ramskapelle-bij-Nieuwpoort. — 5. Nieuwkapelle, Oudekapelle. — 6. De Broeken van Woumen. — 7. Slijpe, Leffinghe, Mannekensvere, Schore, St-Pieters-Kapelle, Leke. — 8. Zevekote. — 9. Wilskerke. — 10. Zuiden van Gistel. — 11. Houtave. — 12. De Lage Moere van Meetkerke. — 13. Uiterkerke, Nieuwmunster, Zuienkerke. — 14. Gebied tussen Dudzele en Heist. — 15. Oostkerke-bij-Brugge.

11. *Houtave*. Systematische dardingstekerij van enkele honderden hectaren. Naar Stalhille toe is het gebied meer versnipperd, ten gevolge van het voorkomen van talrijke niet-uitgeveende, smalle kreekruigen (zeer goed merkbaar in het landschap als lange, smalle hoogten, waarop de bewoning is gevestigd).
12. *De Lage Moere van Meetkerke*. Een meters dikke veenlaag werd afgegraven, aan de rand van de Lage Moere uitgegraven. De ontstane plas werd in de 17de eeuw drooggelegd (droogmakerij).
13. *Uitkerke, Nieuwmunster, Zuienkerke*. Onregelmatige privé-veenontginning.
14. *Het gebied tussen Dudzele en Heist*. Hier ligt een exploitatiegebied van honderden hectaren grootte, doorsneden door talrijke, hoge zandige ruggen. Dit gebied werd waarschijnlijk ontgonnen door Ter Doest.
15. *Oostkerke-bij-Brugge*. Nogal systematisch uitgeveend gebied van ca 100 ha.

Buiten deze 15 belangrijke dardingdelverijen liggen in de Polders nog tientallen kleinere ontginningsgebieden, die we echter niet kunnen vermelden maar die alle op de bodemkaarten werden aangetekend.

J. AMERYCKX en F. MOORMANN,
Centrum voor Bodemkartering - I.W.O.N.L.

« KLOECKE DAEDEN » VAN 1788

« Sta mij toe even te reageren op het onderschriftje bij uw artikel over de „Kloecke daeden” van 1788 (Biekorf, 57^e jaar, 1956; blz. 197).

Ik kende het boekje wel ten zeerste uit eigen aanschouwing zonder Gezelle's bemiddeling, ik heb het echter alleen wens te zien als de — gedrukte — schakel in een keten van feiten, die er op wijzen, dat het *befef van het historische 1302* in de traditie ouder is dan 1839. En daar moet ik bij blijven, vooral in verband met het speuren van de Kortrijkzaan Goethals Vercruyse, waardoor wij tot het midden van de XVIIIe eeuw gebracht worden.

Meer pretentie had mijn „inschakeling” niet. Wil u er melding van maken om alle misverstand te vermijden? »

Antwerpen

G. SCHMOOK.

ALS DE OUDEN NIET PIEPEN

In verband met de vraag in Biekorf (hiervoor blz. 224) kan het volgende misschien interesseren :

Op de hoeve Chaussot te Laignes (Côte-d'or, Frankrijk) heb ik in 1930 door een oude Franse boerenknecht, die aan 't Klein-Seminarie te Flavigny gestudeerd had, 't volgende horen vertellen :

« Buffon — de Franse natuurvorser en letterkundige afkomstig uit die streek — had twee kleine kinderen, een jongen en een meisje, samen laten grootbrengen zonder dat er ooit iemand tegen sprak. De twee kinderen spraken Hebreeuws onder elkaar. »

Roeselare

P. MEERSSEMAN.

UITWIJKING NAAR AMERIKA
 UIT DE STREEK VAN TIELT
 (Vervolg en slot van blz. 210)

LIJST VAN UITWIJKELINGEN
 UIT DE STREEK VAN MANDEL EN LEIE
 (1906-1910)

<i>Naam</i>	<i>Woonplaats</i>	<i>Vertrokken naar</i>
<i>1907 (vervolg)</i>		
Vermeersch Leop.	Pittem	Kansas City Mo.
De Caigny Kamiel	Tielt	Vancouver (Canada)
Saelens Edm.	Wingene	Winnipeg (Canada)
Poma Victor	Pittem	Kansas City Mo.
Holvoet Adolf	Pittem	Detroit
Bruneel Kamiel	Aarsele	Detroit
Turf Honoré	Aarsele	Moline
Turf Prudence	Aarsele	Moline
De Fauw Trifon	Tielt	Rock-Island Ill.
De Soete Louis	Tielt	East-Moline
Minne Gustaaf	Schuiferskap.	Rock-Island Ill.
Machiels Edmond	Wingene	Moline
Baert Theofiel	Tielt	Duluth
Cornillie Alois	Kanegem	Detroit
Claeys Ascor	Kanegem	Detroit
Goethals Ivo	Tielt	Mishawaka Ind.
Ternest Ivo	Tielt	Detroit
Plovier Alfons	Tielt	East-Moline
Ooghe Cyriel	Ruiselede	East-Moline
Ooghe Sidonie	Ruiselede	East-Moline
De Schepper Emilie	Wingene	Kansas City Mo.
De Schepper Maurits	Wingene	Kansas City
De Schepper Madeleine	Wingene	Kansas City
De Schepper Julia	Wingene	Kansas City
De Schepper Germaine	Wingene	Kansas City
De Schepper Willy	Wingene	Kansas City
Van Meirhaeghe Alfons	Tielt	Moline
Van Meirhaeghe Arseen	Tielt	Moline

<i>Naam</i>	<i>Woonplaats</i>	<i>Vertrokken naar</i>
Van Becelaere Maria	Tielt	Kansas City Mo.
Van Becelaere Kamiel	Tielt	Kansas City
Van Acker Henri	Schuijferskap.	East-Moline
Sagaert Alfons	Tielt	Moline
Vindevogel Henri	Bruay (P.d.C.)	Detroit
De Waele Henri	Ruiselede	Moline
Van Wynsberghe Ursula	Kanegem	S. Boniface Man.(C.)
Van Wynsberghe Kamiel	Kanegem	S. Boniface
Van Wynsberghe Aug.	Kanegem	S. Boniface
Van Wynsberghe Maria	Kanegem	S. Boniface
Van Wynsberghe Irma	Kanegem	S. Boniface
Van Wynsberghe Marth.	Kanegem	S. Boniface
Van Wynsberghe Oscar	Kanegem	S. Boniface
V. Wynsberghe Boudew.	Kanegem	S. Boniface
De Poorter Sylvie	Tielt	Moline
De Poorter Maria	Tielt	Moline
De Poorter Raymond	Tielt	Moline
Van Daele Julia	Tielt	Moline
Clairhout Florence	Lendelede	Moline
De France Maria	Lendelede	Detroit
Verstraete Ernest	Ruiselede	Moline
De Waele Henri	Ruiselede	Moline
De Waele Emilie	Ruiselede	Moline
De Praetere René	Ruiselede	Moline
De Praetere Irma	Ruiselede	Moline
Goethals Kamiel	Ruiselede	Moline
Goethals Emilie	Ruiselede	Moline
Delmotte Pieter	Marke	Detroit
Delmotte Julie	Marke	Detroit
De Clercq Madeleine	Marke	Detroit
Van de Broecke Emilie	Bissegem	Detroit
Janssens Victor	Bissegem	Detroit
Minne Maria	Kanegem	Gladstone Mich.
Minne Georges	Kanegem	Gladstone Mich.
Schaubroeck Jules	Schuijferskap.	Bellingham Wash.
Bekaert Gustaaf	Tielt	Detroit
Bekaert Eliza	Tielt	Detroit
Tytgat Jul.	Tielt	Detroit

<i>Naam</i>	<i>Woonplaats</i>	<i>Vertrokken naar</i>
Duyck Alfons	Vinkt	Waukegan Ill.
Duyck Emma	Vinkt	Waukegan Ill.
Duyck Henri	Vinkt	Waukegan Ill.
Duyck Maurits	Vinkt	Waukegan Ill.
Maenhout Karel	Vinkt	Waukegan Ill.
Neyrinck Alice	Tielt	Brooklyn N.Y.
Steyaert Maria	Tielt	Brooklyn N.Y.
Van Hoecke Cesar	Vinkt	Waukegan Ill.
Missant Clementina	Tielt	East Moline
De Vos Alice	Tielt	Lethbridge Alb. (C.)
De Vos Ivo	Tielt	Lethbridge
Verlinde Irma	Wingene	Waters Mich.
Verlinde Maria	Wingene	Waters Mich.
Van der Plaetse Adiel	Tielt	Kewanee Ill.
Debo Emma	Lendeledede	East Moline
Debo Elvira	Lendeledede	East Moline
Debo Maurits	Lendeledede	East Moline
Debo Georges	Lendeledede	East Moline
Debo René	Lendeledede	East Moline
Debo Omer	Lendeledede	East Moline
Claeysens Alfons	Zeveren	Waukegan Ill.
Claeysens Jeroom	Zeveren	Waukegan Ill.
Spriet Adolf	Wingene	Moline
Spriet Rosalie	Wingene	Moline
Missant Maria	Tielt	Detroit
Missant Willy	Tielt	Detroit
Claeysens Maria	Zeveren	North Chicago
Claeysens Astère	Zeveren	North Chicago
Claeysens Gaston	Zeveren	North Chicago
Claeysens Germaine	Zeveren	North Chicago
Maenhout Leonard	Vinkt	Waukegan Ill.
Maenhout Angela	Vinkt	Waukegan Ill.

1908

Claerhout Ursula	Pittem	Detroit
Claerhout René	Pittem	Detroit
Claerhout Irma	Pittem	Detroit
Claerhout Jenny	Pittem	Detroit

<i>Naam</i>	<i>Woonplaats</i>	<i>Vertrokken naar</i>
Claerhout Richard	Pittem	Detroit
Lefere Eliza	Roeselare	Detroit
De Smet Hector	Pittem	Kansas City Mo.
De Smet Celina	Pittem	Kansas City
Minne Kamiel	Schuiiferskap.	Moline
Van Severen Maur.	Tielt	Moline
Van Severen Margr.	Tielt	Moline
Neyrinck Arthur	Tielt	Moline
Bals Gustaaf	Schuiiferskap.	Ord Nebraska
Verstraete Edward	Schuiiferskap.	Ord Nebraska
Bals Elodie	Schuiiferskap.	Ord Nebraska
Senden Hubert	Tielt	Marshall Minn.
Senden Maria	Tielt	Marshall
De Cloedt Justin	Tielt	Great Falls Mont.
De Cloedt Eugenie	Tielt	Great Falls Mont.
Coopman Gustaaf	Wildenburg (Wingene)	Mishawaka Ind.
De Simpelaere Kamiel	Tielt	Riga Mich.
Neyrinck Emiel	Kanegem	Frankfort Mich.
Anseeuw Romanie	Torhout	Mishawaka Ind.
Coopman Maria	Wingene	Mishawaka Ind.
Coopman Marcel	Wingene	Mishawaka Ind.
De Nolf Emilie	Scheewege (Wingene)	Kansas City Mo.
Buyck Florentin	Kanegem	Philadelphia Pa.
Van Houtte Victor	Kanegem	New-York
Braekeveldt Alice	Tielt	Detroit
Van Meirhaeghe Irma	Tielt	Marshall Minn.
Van Meirhaeghe Aimé	Tielt	Marshall
Van Meirhaeghe Angela	Tielt	Marshall
Van Meirhaeghe Madel.	Tielt	Marshall
Van Meirhaeghe Leon	Tielt	Marshall
Van Oost Jul.	Tielt	New-York
Bollez Jozef	Tielt	East-Moline
De Jaegere Henri	Tielt	Moline
Van Houtte Irma	Tielt	Capac Mich.
Van Houtte Maria	Tielt	Capac Mich.
Van Houtte Eliza	Tielt	Capac Mich.
Brouckaert Maria	Wingene	Detroit
Gernaey Gabriel	Aarsele	Rock-Island Ill.

<i>Naam</i>	<i>Woonplaats</i>	<i>Vertrokken naar</i>
De Boever Kamiel	Wontergem	St. Charles III.
De Boever Leonie	Wontergem	St. Charles III.
De Boever Maurits	Wontergem	St. Charles III.
De Boever Remi	Wontergem	St. Charles III.
De Boever Catherina	Wontergem	St. Charles III.
De Boever Maria	Wontergem	St. Charles III.
De Boever Josephina	Wontergem	St. Charles III.
Strobbe Helena	Vinkt	Moline
De Geyter Arthur	Wingene	Mishawaka Ind.
De Geyter Helena	Wingene	Mishawaka Ind.
De Soete Louis	Wingene	Capac Mich.
1909		
Van Hollebeke Kamiel	Wingene	Peoria III.
Van Hollebeke Maria	Wingene	Peoria III.
Van Hollebeke Margar.	Wingene	Peoria III.
De Roest Kamiel	Wingene	Peoria III.
Braeckman Pieter	Wingene	Argentina Kan.
Libbrecht Alberic	—	Marshall Mich.
Libbrecht Prudence	—	Marshall Mich.
Bruneel Adolf	Egem	S. Boniface Man. (C.)
Minne Karel	Kanegem	Rock-Island III.
Minne Maria	Kanegem	Rock-Island III.
Van Wynsberghe Math.	Tielt	Detroit
V. Wynsberghe Boudew.	Tielt	Detroit
Van Wynsberghe Laura	Tielt	Detroit
Van Wynsberghe Angela	Tielt	Detroit
Van Wynsberghe Edgar	Tielt	Detroit
Claeys Maria	Kanegem	Detroit
Claeys Maurits	Kanegem	Detroit
Claeys Omer	Kanegem	Detroit
Versluys Alidoor	Tielt	Moline
De Fauw Cyriel	Kanegem	Moline
Versluys Henri	Schuiferskap.	Moline
De Keyzer August	Meigem	Detroit
De Bruyne Jozef	Meigem	Detroit
Gernay Adolf	Zwevezele	Duluth
Van Overbeke Jul.	Kanegem	Moline

<i>Naam</i>	<i>Woonplaats</i>	<i>Vertrokken naar</i>
Van Coillie Henri	Kanegem	Moline
Callewaert Leonie	Zwevezele	St. Charles Ill.
Van Acker Kamiel	Tielt	Moline
Van Acker Leonie	Tielt	Moline
Van Acker Madeleine	Tielt	Moline
Van Acker Marcel	Tielt	Moline
De Smet Euphasie	Tielt	Moline
Rodts Karel	Ruiselede	Moline
De Meulemeester Kam.	Ruiselede	Moline
Heytens Adiel	Aarsele	Detroit
De Saer Petrus	Wingene	Detroit
Van de Walle Em.	Lotenhulle	Moline
Reyngaert Ernest	Zwevezele	Detroit
Poelvoorde Adiel	Tielt	Rock-Island Ill.
De Brandere Adolf	Wingene	Ord Nebraska
Van Acker Alfons	Tielt	Moline
Minne Gustaaf	Tielt	Rock-Island Ill.
De Brabant Henri	Tielt	East-Moline
Maertens August	Wingene	East-Moline
De Roo Leon	Wildenburg (Wingene)	East-Moline
De Cuyper Victor	Tielt	Argentina Kan.
De Witte Alexander	Tielt	Moline
Verschaete Monica	Lendelede	Rock-Island Ill.
Maes Cyriel	Lendelede	Rock-Island Ill.
Maes Henri	Lendelede	Rock-Island Ill.
Van de Linden Kam.	Kanegem	Detroit
Spriet Cyriel	Kanegem	Detroit
Quintyn Henri	Kanegem	Kansas City Mo.
Biebouw Henri	Schuiiferskap.	Mishawaka Ind.
Wambeke Trifon	Schuiiferskap.	Mishawaka Ind.
Cluyse Henri	Gottem	Detroit
Daeyzele Alfons	Schuiiferskap.	East-Moline
De Craemer Adolf	Schuiiferskap.	East-Moline
Van de Walle Karel	Aarsele	East-Moline
Carlu Francies	Tielt	Capac Mich.
Braeckeveldt Isidoor	Wingene	Detroit
De Jaeghere Emiel	Tielt	Moline
De Jaeghere Irma	Tielt	Moline

<i>Naam</i>	<i>Woonplaats</i>	<i>Vertrokken naar</i>
Pattyn Adolf	Tielt	Detroit
Verbeke Madeleine	Tielt	Detroit
Verbeke Helena	Tielt	Detroit
Van Gansbeke Karel	Ruiselede	East-Moline
Van Gansbeke Theof.	Kanegem	East-Moline
Bogaert Theof.	Ruiselede	Letcher S. Dakota
Gevaert Sylvain	Ruiselede	Detroit
Gevaert Sylvie	Ruiselede	Detroit
Lambert Edward	Schuiiferskap.	Kansas City Mo.
Callewaert Georges	Schuiiferskap.	Ord Nebraska
Braekman Augusta	Schuiiferskap.	Argentina Kan.
Braekman Palmyre	Schuiiferskap.	Argentina Kan.
Braekman Helena	Schuiiferskap.	Argentina Kan.
Winne Cesar	Wetteren	Lowell Mass.
Van Neste Maria	Pittem	New-York
Pegu Alfons	Pittem-Berg	Kansas City Mo.
Smit Alida	Marialoop	Galeton Pa.
Bardoel Octaaf	Tielt	Galeton Pa.
Wattyn Jul.	Tielt	Galeton Pa.
Lecluyse Medard	Lendelede	Detroit
Maertens Jul.	Marialoop	Kansas City Mo.
Lambert Karel	Kanegem	Detroit
Strobbe Irma	Tielt	Kansas City Mo.
Strobbe Adolf	Tielt	Kansas City
Strobbe Maria	Tielt	Kansas City
Strobbe Leon	Tielt	Kansas City
De Jaegere Achiel	Tielt	Moline
Hellebuyck Jozef	Aarsele	Moline
De Spiegelaere Kam.	Knesselare	Moline
Masschoo Alfons	Schuiiferskap.	East-Moline
Parmentier Prudence	Kuurne	Elwell Mich.
Van Poucke Oscar	Oostrozebeke	Moline
Biebouw August	Marialoop	Olneyville Prov.
De Jaegere Henri	Tielt	Moline
Robaais Maur.	Brussel	Rockford Ill.
De Nolf Karel	Zwevezele	Moline
Strobbe Hendrik	Tielt	Moline
Strobbe Benoni	Tielt	Moline

<i>Naam</i>	<i>Woonplaats</i>	<i>Vertrokken naar</i>
Lambrecht Jul.	Tielt	Galeton Pa.
<i>1910</i>		
Van Hecke Octaaf	Ruiselede	New-York
Van Hecke Alice	Ruiselede	New-York
Van Daele Alidoor	Ruiselede	East-Moline
Versluys Leonie	Ruiselede	Moline
Versluys Martha	Ruiselede	Moline
Van de Abeele Maria	Ruiselede	Moline
De Jaegere Achiel	Tielt	Moline
Van de Weghe Jul.	Ruiselede	East-Moline
Poelvoorde Jul.	Tielt	Moline
Huys Gustaaf	Tielt	Chicago
De Paepe Augusta	Tielt	East-Moline
Maertens Hector	Ruiselede	East-Moline
Bouckaert Alfons	Marialoop	Moline
Bouckaert Leonie	Marialoop	Moline
Schoonaert Alfons	Tielt	East-Moline
Wittewrongel Arthur	Tielt	East-Moline
Van Gansbeke Theof.	Kanegem	East-Moline
Grootaert August	Kanegem	East-Moline
De Waelsche Trifon	Kanegem	East-Moline
Steyaert Emiel	Kanegem	East-Moline
Snauwaert Hendrik	Schuijferskap.	East-Moline
Van Landuyt Jul.	Kanegem	East-Moline
De Bel Alidoor	Pittem	East-Moline
Cortvriendt Jul.	Kanegem	East-Moline
Deroo Karel	Schuijferskap.	East-Moline
Van Acker Franciés	Schuijferskap.	East-Moline
Populier Ivo	Tielt	East-Moline
Populier Alois	Tielt	East-Moline
Verhaest Cyriel	Ingelmunster	East-Moline
Verhaest Remi	Ingelmunster	East-Moline
Mouton Florimond	Schuijferskap.	Detroit
Herreman Karel	Tielt	East-Moline
Cornillie Emiel	Kanegem	Ord Nebraska
Cornillie Oscar	Kanegem	Ord Nebraska
Van Daele Emeric	Schuijferskap.	Traverse City Mich.

<i>Naam</i>	<i>Woonplaats</i>	<i>Vertrokken naar</i>
Populier Omer	Schuiiferskap.	Ord Nebraska
Callewaert Coletta	Schuiiferskap.	Ord Nebraska
De Clercq Cyriel	Tielt	East-Moline
Christiaens Cyrilla	Ruiselede	Mishawaka Ind.
Christiaens Irma	Ruiselede	Mishawaka Ind.
Loncke Cyriel	Tielt	East-Moline
De Sander Alberic	Tielt	East-Moline
Van Ryckeghem Emiel	Kanegem	Ithaca Mich.
Van Ryckeghem Maurits	Kanegem	Ithaca Mich.
Minne Kamiel	Egem	Silvis Ill.
Desseyn Henri	Tielt	Kansas City Mo.
Desseyn Maur.	Tielt	Kansas City
Desseyn Adolf	Tielt	Kansas City
Desseyn Jul.	Tielt	Kansas City
Wittewrongel Irma	Tielt	East-Moline
Van Wallegem Alfons	Tielt	Moline
Claerhout Medard	Schuiiferskap.	Argentina Kan.
Verbeke Kamiel	Schuiiferskap.	Argentina Kan.
Van Wassenhove Cyriel	Wontergem	Detroit
De Vos Jul.	Wingene	Kansas City Mo.
Pieters Alfons	Wontergem	Detroit
Schouppe Remi	Wontergem	Detroit
Coppens Emiel	Ruiselede- Akspoele	East-Moline
Heggerick Jul.	Tielt	Detroit
Van de Plaetse Cyriel	Tielt	Kewanee Ill.
Braekman Ivo	Waregem	Kansas City Mo.
Braekman Cyriel	Waregem	Kansas City
Hellebuyck Achiel	Aarsele	Detroit
De Volder Kamiel	Kanegem	Mishawaka Ind.
De Volder Ida	Kanegem	Mishawaka Ind.
Van Hoet Anna	Dentergem	Mishawaka Ind.
Van Hoet Cyriel	Dentergem	Mishawaka Ind.
Van Hoet Jul.	Dentergem	Mishawaka Ind.
Van Zielegem Alidoor	Merkem	Mishawaka Ind.
Callens Emiel	Schuiiferskap.	New-York
De Paepe Jozef	Tielt	Bad-Axe Mich.
De Paepe Romanie	Tielt	Bad-Axe Mich.
Van de Weghe Emiel	Ruiselede	East-Moline

<i>Naam</i>	<i>Woonplaats</i>	<i>Vertrokken naar</i>
Neyrinck Alice	Ruiselede	East-Moline
Herreman Emiel	Ruiselede	East-Moline
Cortvriendt Alfons	Ruiselede	East-Moline
Cortvriendt Bertha	Ruiselede	East-Moline
Cortvriendt Boudewijn	Ruiselede	East-Moline
De Fauw Kamiel	Tielt	East-Moline
Verriest Alfons	Aarsele	Detroit
Boeverie Gustaaf	Aarsele	East-Moline
De Voogdt Maria	Tielt	East-Moline
De Vooght Arthur	Tielt	East-Moline
Vermarcke Karel	Aarsele	Detroit
De Waelsche Octaaf	Kanegem	Moline
Lambert Cyriel	Kanegem	Detroit
Vermeersch Adiel	Wontergem	Detroit
Van Daele Leonie	Ruiselede	East-Moline
Van Daele Raymond	Ruiselede	East-Moline
Van Daele Gustaaf	Ruiselede	East-Moline
Van Daele Cesar	Ruiselede	East-Moline
Saelens Urbain	Tielt	Moline

Nota. — De lijst der vertrekkende uitwijkelingen werd niet verder bijgehouden dan tot 14 mei 1910.

Behoudens de inlichtingen hierboven aangeduid bevat de lijst ook nog de klasse waarin de reizigers voeren, het schip, de zeevaartmaatschappij, de datum van afreis en de betaalde prijs.

Dat er in het jaar 1908 slechts 53 uitwijkelingen vertrokken is toe te schrijven aan de financiële crisis die in de Verenigde Staten woedde na de paniek van Wall Street te New-York. In de volgende jaren tot het jaar 1914 weken telken jare meer dan 100 personen uit het Tieltsse met de boten van de Red Star Line, ongerekend deze die vertrokken met de schepen van de Cunard Line, veel minder in aantal, uitgenomen te Ardoorie waar deze zeevaartmaatschappij een wakkere agent had. Het waren immers twee Ardoorienaren die zich bevonden onder de weinige geredden van de ramp van de « *Lusitania* », (7 mei 1915) toen bij de 1200 passagiers verdronken, waaronder 124 Amerikanen.

DIENEN EN BEDEVAREN

In zijn curieus artikel « Dienen uit liefdadigheid » verschenen in Biekorf (1956, blz. 65 en 101 volg.) durft W. Giraldo de mensen die daar hun werk van maken, geen « beroepsdieners of dienststers » noemen. Weet ge hoe Pastoor Slosse zaliger die heette? « Bidzaligers » en, hoewel dat woord in de meeste dorpen van Vlaanderen in onbruik geraakt is, geloof ik toch dat hij er recht op was.

« Bidzalig », zegt De Bo (W.-VI. Idioticon), zijn deze die alles verkrijgen wat zij vragen aan God of zijn Heiligen; en Gezelle heet « Bidzaliger » de man of de vrouw die men zendt om in steê van anderen te gaan dienen, bewegen te doen; ook om te noden en te beden ter begravinge.— « Ze hadde beloofd van naar Halle te gaan, maar ze viel ziek en ze heeft den bidzaliger gezonden »; geh. Haringe (Loquela).

W. Giraldo spreekt vooral over Zuid-West-Vlaanderen en zegt dat er daar weinig gemeenten zijn waar men deze mannen of vrouwen niet aantreft. Daar kan ik niet van meespreken; maar te Rumbeke in Midden-West-Vlaanderen, heb ik verscheidene bidzaligers gekend, die al lang dood zijn, en ik ken er nog een in leven.

Het waren alle ouderse jonge dochters, eenvoudig en devoot, mensen die met bidden en bewegen voor een ander, hun kost verdienden op aarde en waarschijnlijk hun weg ook baanden naar de hemel.

Van de oudste waarvan ik kennis heb, bewaar ik nog haar doodsanctje, opgesteld door Pastoor Slosse, en 't is mij dunkt 'ne keer 't herlezen waard.

†

Gedachtenis

van de eerzame

BARBARA CUVELIER

overleden te Rumbeke

den 21 maart 1900, oud 80 jaar.

« Die veel ter beëvaart gaat, zegt Thomas à Kempis, wordt zelden heilig. Dikwyls is er in die beëvaarten veel menschelyke nieuwsgierigheid gelegen, en daarom brengt men er weinig vrucht of beternis van naar huis ».

Die woorden zijn op Barbara niet toepasselyk, die zestig en meer jaar ten allen kante ging dienen. Integendeel. Zy had trouwens de gewoonte, van haar op de bane te zetten met een welgezuiverd geweten, en hare reize door eene goede biechte en weerdige communie aan God aangenaam te maken. Onderwege, in het gaan en keeren, onderhield zij de stilzwygendheid, en bleef in gebed en christelyke gedachten verslonden. — Ter beëvaartplaatse gekomen. hoorde zy gewoonlyk misse en viel God of zyne Heiligen te voete, met een groot betrouwen van door de verdiensten van Jesus-Christus verhoord te worden.

Bidden wy nu den Heere, dat Barbara, die haren pelgrimstocht op deze aarde komt te voltrekken, door de bermhertigheid Gods in het Hemelsch Jerusalem voor eeuwig zou mogen aanlanden. Amen. »

Barbara Cuvelier heeft lange jaren gewoond in een klein huizeke, bij 't ingaan van 't Koeistraatje, tussen « Siroopmannekes » (Baaske Vanderschelden) en de dismeester Bruintje Biervliet; dat huizeke bestaat niet meer; het werd meer dan een halve eeuw geleden omgebouwd in werkplaats en gaat thans mede met de herberg « In Vlaanderen ».

Na haar dood waren het Barberaatje Deleu en Minna Boudewijn die de stiel voortzetten.

« Barberaatje » was een vlijtig ding, kort en rap gekeerd, dat zijn brood verdiende met speldewerken en van tijd tot tijd te gaan beewegen voor wie 't haar vroeg. Ik heb het nooit elders weten wonen dan in een dier lage huizekens achter de kerk, eerst nevens « 't Paradijs » en later nevens « Den Engel ». Als het niet meer weg kon, is het 'ne stap verder verhuisd, naar 't Ouderlingengesticht, waar het gestorven is 7 december 1933, oud 85 jaar.

« Minna » — men zei altijd Minna Boudewijn of Minna Petrool, omdat zij met petroolie leurde, twee ketels aan een juk over de schouders, lijkt d'oude melkverkoopsters, — maar haar echte naam was Philomena Loonis. Het was een simpele gans, waar men nog al eens de spot mee dreef; zij was opgekweekt bij haar ooms en tanten: de kinders Wallican. Aan haar 43 jaar liet ze zich nog bekoren om te trouwen met 'n weduwnaar van Roeselare, van wien zij de avond der bruiloft reeds wegliep en wegbleef, met instemming geloof ik wel van de geestelijkheid. Het huis langs de Izegemstraat, een beetje innemaards, waar zij daarna ging wonen en dat nog gedekt was met strooi, brandde ten gronde af, een zaterdagnamiddag in de zomer van 1923. Toen werd ze opgenomen in 't Oudemanhuis, waar zij gestorven is de 5 november 1929, oud 84 jaar.

Geen van allen is rijk geworden met te gaan dienen voor een ander, maar ze hebben allen een hoge top geschoren; wat wel schijnt te bewijzen dat de stiel « gezond » is; zij zijn ook gehele dagen op de been en in de buitenlucht, en de dokters prijzen dat aan.

Er is te Rumbeke nog een ouderse jonge dochter, die sedert een twintigtal jaren de stiel voortzet, maar die is niet te spreken over haar beroep: zij is verlegen dat, moest ze haar secreten aan 't klokkeil hangen, ze daarmee de stiel zou kunnen bederven. Anders weet ze voor alle plagen en miseries bij mensen en bij dieren, de gepaste heilige, de juiste beëweg en kent al de geplogenheden die aan elke bedevaart vast zijn. Dat heeft ze geleerd van een bidzalige uit Oekene en ze volgt dat allemaal gewetensvol na.

Toen ik haar zei dat ik nog gehoord had van bidzaligers die een bedevaart naar Belle « combineerden » met een andere naar Marquette, verklaarde zij verontwaardigd, dat zulks tegen al de regels was van een welvoegelijk dienen, en dat zij nooit een beëweg ging voor twee zieken tegelijk.

Wat zij moet uitgeven voor trein of bus, en ook hetgeen zij te

betalen heeft in de kerk of kapel waar zij gaat dienen, als offerande, of voor de medaille en litanie die zij er krijgt, dat rekent zij hare klanten aan; voor haar moeite of tijdverlet vraagt zij niets, maar aanvaardt dankbaar wat men haar wel geven wil: en ge moet niet geloven dat het altijd « de rijken » zijn die het diepst in hun zak schieten, voegde zij er aan toe.

Zij bezoekt zo een veertigtal bedeoorden, maar geen kwestie van dat ik mag verklappen waar en welke heilige zij gaat te voete vallen, voor die of voor die plaag: als de klanten dat allemaal zelf weten, zouden ze haar soms laten zitten, meent ze, en ze moet toch kunnen leven. Zodus « zwijgen daarover totdat ik dood ben, dan moogt ge al vertellen wat gij wilt ». Maar wacht daarachter; zij is vijftien jaar jonger dan ik zelf, en gezond als een blik.

Ik ben dus wel verplicht bij wat algemeenheden te blijven, welke ik van haar vernam, maar moet daarom niet verzwijgen wat ik op een ander kon te wete komen.

Bij zo goed als elke bedevaart behoort er 'ne koek en een lint, die men ter plaatse kan kopen, — of van huis uit mededragen, dat is profijtiger. In het bedevaartsoord krijgt of koopt men een medaille en een litanie van de heilige die men gaat dienen; men hoort er mis en, na de vereiste gebeden gedaan te hebben, laat men koek en lint zegenen, men kust de relikwie van de heilige die men komt vereren, en gaat de ommevang binnen of buiten de kerk. In vele bedevaartsoorden zijn er kapellekens rond de kerk die men niet mag nalaten te bezoeken.

Thuis gekomen bestelt men koek, lint, medaille en litanie aan de zieke, die de koek moet opeten in negen dagen, alle dage een stukske; het lint moet hij negen dagen lang rond de lenden dragen en de medaille bij zich houden. Na de negen dagen, als de koek op is, moet hij lint en medaille verbranden in 't vuur, en de litanie kan hij bijhouden en soms 'ne keer lezen.

Dat zijn gewone geplogenheden, die schier altijd bij het dienen moeten onderhouden worden.

Te Zwevegem, waar men gaat dienen tegen « de koeke aan 't herte gespan », moet men twee koeken mede hebben en er daar één van achter laten.

Te Bissegem, waar men een O.L.Vrouwken gaat vereren dat 't Kindeke op de linkerarm draagt en in de rechter hand een hamerken houdt, en waar men gaat dienen tegen den « herteklop », is het niet genoeg alleen de parochiekerk te bezoeken: men moet ook naar de Kapel gaan een boogscheute achter de kerk aan de Leiekant, en men moet koeke en lint laten overklappen met dat O.L.Vrouwbeelden « met den hamer ».

Te Geluwe zijn geen medailles te krijgen.

Als men gaat dienen tegen « 't steen » (steen in gal, nieren of blaas) wordt de koek vervangen door negen steentjes die de bid-

zaliger moet gaan zoeken; 't mogen geen keien zijn en ze mogen ook niet op één en dezelfde plaats geraapt worden; die steentjes in een zakske gedaan moeten dan in het bedevaartsoord belezén en gezégend worden door een priester. De patiënt moet dat zakske steentjes gedurende negen dagen op zijn hart dragen, maar moet er alle dage eentje van wegwerpen. Als hij na negen dagen niet genezen is, 't is... dat hij zijn werk niet in orde gedaan heeft of... dat zijn genezing hem niet « zalig » is.

Wanneer het « Sinte Looisnagels » zijn waarvoor er moet gediend worden, dan moet men een zakje nagels medehebben, maar 't mogen geen gekochte zijn, men moet ze gaan schooien. Er zijn overal winkeliers die dat weten en ze geven er gaarn een handvol voor niets: dat brengt hun ook geluk mee.

« Katrienewielen » dat moet altijd gediend worden, zonder dienen blijft alle medische hulp vruchteloos. Waar men spreekt van katrienewielen die men kwijt geraakt door geneeskundige zorgen alleen: « 't is dat het geen katrienewielen waren, alleszins geen echte, — of dat ze zullen weerkeren; daar is niet aan te twijfelen ».

Wanneer men naar 't H. Bloed te Brugge gaat dienen, wegens ten hogen of te lichten bloeddruk, moet men er een « lichaam » kopen, — in was (ex voto) natuurlijk, — van een man, vrouw of kind volgens de persoon van de zieke.

Te Ekkergem-Gent waar men Sint Fiacrius vereert in St Maartenskerk tegen « den ouden man » en alle kwijnende kinderziekten, moet men een flesje water medehebben en het laten zegenen.

Te Kortrijk in « 't Kelderke Gods » of « 't Kelderke van miserie » moet men niets mede hebben, men krijgt er ter plaatse koeke, lint en twee medailles, en men kan zich laten zegenen met wel tien verschillende relikwieën. Hier heeft beeldhouwer Karel Delbaere, die het monument van de graflegging van Christus gemaakt heeft, in de wezens der apostels en wenende vrouwen de gelaatstrekken van zijn eigen broers en zusters uitgebeeld.

De onderscheiden bedevaartsoorden waar men een zelfde Heilige gaat vereren, zijn ook niet alle evenwaardig, of even « machtig ».

Voor oog- en keelziekten bijv. gaat men naar Beitem of naar Gistel, waar men de H. Godelieve dient, maar Gistel staat hoger dan Beitem.

Sint Niklaas van Tolentijn gaat men vinden tegen « water en wind » zowel in de O.L.Vrouwkerk te Roeselare als in de St. Pieterskerk te Tielt, maar Tielt staat hoger.

Sint Jan in St. Vedastuskerk te Menen schijnt machtiger te zijn tegen kinderstuipen en vallende ziekten dan Sint Jan te Kachtem.

De H. Dominicus te Zwevegem kan niet voor de slijmkoeke wat de H. Machutus kan te Wannegem-Lede. Wannegem staat hoger.

Als het op de eerste plaats niet meêslaait, beproeft men het op de tweede.

Ik heb de indruk dat die graden in waarde of verdienste een beetje verband houden met de afstand en de lengte van de beeweg.

Dat dienen en beewegen voor een ander heeft zeker te allen tijde bestaan. Pastoor Slosse zegt op het doodsanctje van Barbara Cuvelier, gestorven in 1900, dat het reeds zestig jaar was dat zij ging dienen. Maar in veel oudere documenten, in tal van inventarissen van voor de Franse tijd, zijn daar sporen van te vinden, en komen wij toch te wete, waar men oudtijds het meest naar toe trok om de hulp der heiligen in te roepen, als deze der mensen te kort schoot. Daarover een volgende keer.

J. D. D. Rumbke

WIJDING VAN HET ZAAIGRAAN

De oude Zaaier, noorderling van geboorte, staat in zijn 95ste jaar en is altijd peerdeknecht geweest in zijn geboortedorp te Houtave; hij vertelt nuchterweg zonder komplementen:

« Dat ging dan also: in 't achterjaar, rond Bamesse, riep de pastoor van op de preekstoel: « Maandag vóór de messe wijdinge van 't zaaigraan! » (1). En de boeren kwamen met een zaksje en zetten het daar open op den eersten trap van den autaar, een hele reke vul. Om de waarheid te zeggen, dat 'n duurde al t'hoop niet lange dat wijden: de pastoor las een blaadje of twee d'er over, maakte enigste kruisjes en smeed een keer links en rechts met de wijwaterburstel; elk pakte zijn zaksje gewijd graan mee naar huis.

Dat was een andersche ceremonie bij de boer op 't hof: de blauwen aluin moest voordien gesmolten zijn in water om 't zaaigraan t'ontsmetten tegen de brandauwe. Maar voor dat ze de blauwen aluin uitgevonden ha'n, heb ik den ouden Vaneeke van Strooien hane nog horen zeggen dat ze peerdezeke gebruikten om 't ontsmetten.

De boer goot een zak zaaigraan uit op de scheurvloer, maakte een put in den hoop en goot er de blauwen aluin in en zijn zakje gewijd graan. En als heel den hoop goed dooreen geroerd was, liet hij de gewijde keersen kruisgewijze druppelen in die meneglinge, en voor 't laatste smeed hij nog enigste kruisjes wijwater met een palmtaksje en 't zaaigraan was gereed.

's Anderendaags trok de boer zijn zaaikleed over de schou're (een lijnwaden grauwe schorte met een g'reel), hield den top van 't zeel over de linker arm en stapte met een vrecht van 15 kilos terwe aan zijn nekke in de veure; alsan grijpen in 't zaaikleed en zwaaien en strooien met zijn rechterarm in een gang van 1 meter breed. Dat was nog een hele kennesse om also regelmatig met d'hand te zaaien: je moest het goed bedélen, want je mocht het

(1) In het Rekommandatieboek van de parochiekerk van St-Kruis lezen we nog het volgende op de zondag 2 oktober van't jaar 1910: « Morgen (maandag) $\frac{1}{4}$ na 6 uren wijding van het zaaigraan ».

graan op geen hoopjes smijten en je mocht ook geen ijdele plekken achterlaten; en je moest vooral zorgen dat je genoeg mee had om van endse tensen de string, in 't doorgaan en in 't weerkeren, te zaaien of anders was 't een verloren voyaze.

Ik kwam achter gereën met een koppel peerden en een ede, want 't graan moest er in gestampt worden, vooral als 't droog weer was. 't Was beter al de natte kant; terwe mag « gedweefeld » worden, al was 't dat je ze d'er in sleepte. Je verstaat da' wel, als 't regende kost je niet meer slechten: 't plakte en 't smeerde te veel. 'k Smeet de ede van achter tot voren, 't messande niet, terwe is niet teer. We zaaïden in 't patatteland, de boonstoppel en laatst van al in 't bieteland; also van half Bamesse tot veertien dagen na Alderheiligen, dat was de schoonste zaaïtijd en we vaarden er best mee ».

Tot zover mijn oude zaaier van Houtave.

Te Damme wierd het zaaïgraan dikwijls gewijd de maandag na de 1ste zondag van oktober; het was dan kleine kermesse, iedereen kwam naar de dienst en ze brachten meteen 't zaaïgraan mee; 't ging al met één moeite door. De boer van de Langen hoek te Oostkerke kwam ook met zijn zakje en Meetje van Oostkerke, toen nog een opgroeiend meisje, moest heur vader helpen en bijstaan om 't zaaïgraan te bereiden. Ze deden het beide met buitengewone ernst en betrouwen. En Meetje, dat nu in de tachtig is, vertelt daarover als volgt.

« Vader maakte eerst zijn kruise, goot de terwe op een hoop en maakte er een put in. Hij goot er blauwen aluin in en een schippe gebluste kalk tegen de brandauwe en nog een greepje zout voor de toveressen. 't Gewijd zaaïgraan wierd er kruisgewijze bovenop gestrooid. En om nog meer kracht bij te zetten klopte hij een Goevrijdagei tegen de kappe van zijn kloef en brak het open boven 't graan. Heel die mengeling wierd goed ommeroerd met de graanschippe.

'k Moeste dan de gewijde keerse ontsteken en vader liet enige druppeltjes was op de vier hoeken en in 't midden leken en plantte de brandende waskeerse in den hoop. Binsterwijle knielden we d'er naast en lazen een onzevader, een weesgegroot en een gloriezijdevader voor 't welgelukken van de zaaïinge en den nieuwen oest (2). De keerse wierd uitgeblazen en vader smeed nog vijf kruisjes wijwater met een palmtakje.

Als vader 's anderendags de partij gezaaid had, strooide hij een kruisje met 't laatste gewijd zaaïgraan en vier beetjes paasnagel over 't land en zei met betrouwen: « Ons Here 'k heb ik het mijne gedaan, doe gij nu 't uwe! »

M. CAFMEYER

(2) In de Broek te St-Kruis en te Damme werd eveneens de gewijde kaars ontstoken, en men knielde er ook bij de gebeden.

BRUGSE KAPOENEN

Paus, kardinalen en andere grote dignitarissen van het Lateraan namen, gedurende de jaren 1292-1298, regelmatig een schenking van kapoenen in ontvangst, hun aangeboden door de gezanten van onze graaf Gwij van Dampierre, die alsdan te Rome verbleven. De rekening van onze Vlaamse onderhandelaars noteert een belangrijk aantal uitgaven voor toegezonden kapoenen (*pro caponibus missis*), hetzij als afzonderlijk present, hetzij als toemaat bij een drinkgeld. Het Hof van Rome is « moult désirans », zo schreef de zaakgelastigde, kanunnik Michel as Clokettes, aan de graaf; uit de rekeningen blijkt dit ook waar te zijn in zake kapoenen.

Hield men dan reeds vette kapoenen voor een Vlaanderse of Brugse specialiteit?... In elk geval, wanneer Geraard Cant en Pauwel van de Walle, gezanten van de Leliaarts uit Brugge, in 1298 te Rome op een feestmaal bij kardinaal Johannes Monachi ontvangen worden, laten zij hun gastheer een groot aantal kapoenen toezenden.

De stad Brugge wist door de eeuwen heen met het gegeerde gevogelte om te gaan. In 1459 zond de magistraat aan hertog Philips en zijn zoon Karel als « lieflicheden »: 12 vette kapoenen samen met patrijzen, olijven en « orayngeappelen, garnet appelen, oesters » alsook 18 potten « met confexien ». De kapoenen staan aan het hoofd van deze lijst.

Een eeuw later ontmoeten we de Brugse kapoenen in de gedenkschriften van Roger Ascham, een Engels humanist, professor in het Grieks te Cambridge, die in 1551 Brugge bezocht als secretaris van Sir Thomas Morison, de Engelse gezant bij Keizer Karel. Het enige dat Ascham, schrijvend over de stad Brugge, meldenswaard acht, is « dat hij er vette kapoenen gegeten heeft, sterk gekruid ». Doet Ascham hierin soms Erasmus na die, wanneer hij Brugge in zijn brieven noemt, het vooral heeft over tafelenoogens die hij er in vriendenkring mocht beleven?

Een paar latere getuigenissen wijzen toch weer op vette kapoenen als Brugse specialiteit. De Fransman Derival, die in 1783 de Zuidelijke Nederlanden bereist, tekent het volgende aan: « Vlaanderen munt uit door zijn *viande de boucherie*; het kalfsvlees is er het beste in Europa. Ook het gevogelte is er zeer mals. Onze Parijse lekkerbekken laten dikwijls kalfsvlees komen uit Gent en kapoenen uit Brugge, daar deze er beter zijn dan al hetgene Normandië en andere Franse provincies op dat gebied leveren ».

En de Franse ex-markies Deviry, de eerste prefect van het Leiedepartement, laat vermoeden dat er een traditie van Brugse kapoenen zal bestaan hebben. In zijn bekend *Mémoire Statistique* van 1801 schrijft hij: « Les chapons dits *de Bruges* sont aussi délicats que recherchés ».

Werden de vogels vetgemest, — om het op zijn Brugs te zeggen: « gekweekt lijk een kiekstje op een barretje », — in de stad zelf?

Of was Brugge alleen de markt van de vette kapoenen? De vraag blijft open.

Gedurende de vorige eeuw heeft Brugge deze specialiteit niet langer meer behouden, het Brusselse kiekeen heeft de markt en de faam veroverd, en de ondergang van de Brugse kapoenen heeft reeds in 1846 de elegische strofen der Zustersteden van onze Ledeganck met geen traan meer verrijkt.

— Kervyn de Lettenhove, *Histoire de Flandre* II 589-602 (Brussel 1847). Funck-Brentano, *Philippe-le-Bel en Flandre* 262, 292 (Parijs 1897). Gilliodts, *Inventaire Bruges* V 503. Malcolm Letts, *Bruges and its Past* 130. [Derival] *Le voyageur dans les Pays-Bas autrichiens* IV 239 (Amsterdam 1783). Deviry, *Mémoire statistique du département de la Lys* 136.

A. V.

NOODGELD TE GITS IN 1915

Op blz. 190 hiervoor verscheen een aantekening over de uitgave van noodgeld te Izegem en op andere plaatsen. Bij besluit van de gemeenteraad van Gits van 27 jan. 1915, goedgekeurd door de Provincie op 22 feb., werd ook speciaal geld uitgegeven: een briefje van 1 F (blauw), 2 F (rood) en 5 F (bruin). Het geld — officieel de « kasbons » — werd gedrukt bij de plaatselijke drukker Edward Compennolle-Desmet. Daar de briefjes het handteken van de dd. burgemeester Pieter Callewaert en van de sekretaris Karel van Biervliet droegen, werden ze door het volk « pietertjes » en « sareltjes » genoemd.

R. v. O. Gits

SLUITING OP DE DEUREN VAN HET BRUGSE STADHUIS. 1761

De Burg was vroeger, toen de St-Donaaskerk er nog stond, een binnenplein met, als toegang twee poorten en twee gaten, nl. de Oostpoort en de Westpoort, het gat van Sint-Donaas en het gat van de Blinde Ezel. 's Avonds werden de hekkens van poorten en gaten gesloten, en een man waakte over het stille plein. Het was er zo veilig dat de deuren van het Stadhuis open bleven.

In 1761 waren de tijden veranderd. De hekkens van de Burg werden niet meer gesloten « nochte met eenen schildwacht bewaert... soo van outs placht te gheschieden ». De wetheren vernamen echter dat « van tydt tot tydt aarme menschen waeren slaepende inde zaele van het stadthuys ende dat ten anderen aldaer ongeregeltheden waeren gebeurende ». Vroeger had « mits het sluyten vanden Burgh niemant van buyten acces tot de zelve zaele » en daarom ook werden « de deuren vanden stadhuys opengelaeten ». Uit de resolutie van de wetheren blijkt zelfs dat deze deuren slot noch grendel hadden. Op 16 mei 1761 gelasten zij de conchierge van het Stadhuis, een zekere Paridaen, elke avond de deuren te sluiten: de tresorier zou zorgen dat de deuren van de nodige grendels werden voorzien. — Brugge. Stadsarchief. Resolutieboek 1756-61, f. 252.

A. V.

MENGEHMAREN

SINT ELOOI ALS APOSTEL VAN VLAANDEREN

Zal het dertiende eeuwfeest van het afsterven van Sint Eligius (660-1960) een degelijke studie zien tot stand komen over het aandeel van de bisschop van Noyon in de bekeringsgeschiedenis van Vlaanderen? In hun bijdrage « *Sint Eligius in de Pagus Flandrensis* » (Sacris Erudiri VII, 1955, 140-161; uitgave van de Sint Pietersabdij, Steenbrugge) stellen de auteurs J. NOTERDAEME en E. DEKKERS niet alleen de bovenstaande vraag, de eerste helft van hun studie is een volkomen inleiding tot het onderwerp, een vernieuwde en onmisbare wegwijzer voor ieder historicus die het vraagstuk zal willen aanpakken. Geen klein werk zal dat zijn, immers de verering van Sint Eligius op die plaatsen waar hij volgens de traditie zou geweest zijn, werd nog nooit methodisch onderzocht. Of deze traditie zal stand houden is in de meeste gevallen zeer twijfelachtig. Uit de bronnen blijkt dat de missietocht in Vlaanderen geen al te belangrijke episode in het episcopaat van Eligius geweest is. Zijn missiewerk heeft hij beperkt tot het Noord-Westen van het bisdom Doornik, terwijl Amandus in de Oostelijke helft van het bisdom werkzaam was en wellicht nog tijdens de eerste jaren van Eligius' episcopaat de pagus Gandavensis en het Waasland doorkruiste. Eligius heeft zich dan gekeerd naar het Westen, naar « de barbaren die langs de zee kust wonen »; zijn reis in onze gewesten was echter veeleer een soort « visitatiereis » dan een eigenlijke missietocht.

Een tweede gedeelte handelt over de missiearbeid van Sint Elooï bij de *Flandrenses*. De auteurs menen de *Flandrenses* uit de Vita te mogen situeren in de merovingische fiscus Snellegem, liever dan te Oudenburg, Roksem of Torhout. Bij de *Flandrenses* van Snellegem zou Eligius gepredikt hebben, alsook bij de *Fresiones* van het naburige « *Fresnere* » (Varsenare), en in het uiterste Noorden, bij de zee kust, aan de « *Suevi* » die woonden op de door de zee aangeworpen gronden (een interpretatie van « *Andoverpis* » uit de Vita). Het centrum van dit missiegebied zou een problematische St.-Stephanuskerk geweest zijn die in het koninklijk domein Snellegem opgericht werd. In dit tweede gedeelte zijn de auteurs zelf bewust van de ontoereikendheid van hun bewijzen en van de voortvarendheid van de voorgestelde interpretaties. Deze excursus doet dan ook geen afbreuk aan de waarde van de werkhypothese die in het eerste gedeelte op uitstekende wijze is afgeleid.

DE BOETPROCESSIE VAN BRUGGE

Veurne is heden de « stad van de Boetprocessie »: de andere steden van Vlaanderen hebben hun boetprocessies verloren, Veurne alleen wist de zijne te behouden en veroverde daardoor een spectaculaire plaats in de folkloristische kalender van ons land.

De boetprocessies werden in onze Westvlaamse steden ingevoerd door toedoen van de paters Capucijnen gedurende de 17^e eeuw, het vroegst in Brugge (vanaf 1627). De Capucijnen keken hierbij de Spaanse boetprocessie af, met weglating echter van zekere geëxalteerde uitingen van devotie die minder strookten met het volkskarakter in ons koelere Noorden.

De boetprocessie van Palmzondag te Brugge is het model geworden van de boetprocessies die te Menen (1643), Veurne (1644) en Oostende (1675) werden ingericht. De processie van Brugge verloor haar type « boetprocessie » — met boetelingen en vertoningen — ten gevolge van een decreet van Maria-Theresia in 1778. De jozefistische ijver van Mgr Brenart, de toenmalige bisschop van Brugge, heeft deze afschaffing in de hand gewerkt. Veurne daarentegen lag verder van de zon in het minder « verlichte » bisdom Ieper en had vooral een levenskrachtige Sodaliteit die, ook na het wegvallen van de Capucijnen, stand hield en actief is opgetreden.

In dit vergelijkend historisch kader behandelde H. STALPAERT de lotgevallen van *De Boetprocessie van Brugge* (in *Arts Folklorica* II 43-60; Antwerpen, De Sikkel, 1956): een studie die een ware openbaring is in woord en beeld. Naast het geschiedkundig onderzoek lopen de oude processiegroepen in een reeks van 14 grote afbeeldingen uit een 18de eeuwse gekleurde fries die in het Prentencabinet van de Koninklijke Bibliotheek te Brussel bewaard wordt en hier voor het eerst gereproduceerd wordt.

Deze studie is een eerste uitstekende hoofdstuk van een geschiedenis van onze processies, die om een schrijver riep en er eigenlijk, onbewust, sedert jaren een gevonden had. Met een enige documentatie in woord en beeld. Het stuk dat in deze keurige bundel aan het licht treedt, looft de meester en belooft het beste op de wegen van onze processie-folklore.

A. V.

DE APOTHEKERS UIT « DEN CLEYNEN THEMES » 1696-1956

De zeer bekende apotheek van « op den hoek aan Sint Salvators » te Brugge, van ouds genaamd « Den Cleynen Themis », is waarschijnlijk de oudste privaat-apotheek van België. Reeds in 1696 woonde daar als apotheker Lenaart De Witte, uit een Brugs geslacht van « medecijnen en chirurgijnen ». En de Cleynen Themis is apotheek gebleven tot heden ten dage, sedert meer dan een eeuw volgen apothekers uit de familie De Wolf er elkaar op.

Onze betreunde medewerker en al te vroeg gestorven vriend, Karel DE WOLF (1883-1948), die al wat eigen Brugs was in zijn hart droeg en met vaardige pen in zijn « Brugs Volk » wist uit te beelden, had ook zijn Cleynen Thems lief. Hij was het die de oude naam op de gevel in ere hersteld heeft en die het eerst de geschiedenis van huis en erve en van zijn voorgangers in de apothekeij heeft onderzocht. De gegevens werden nu samengebracht en aangevuld door de huidige apotheker J. DE WOLF samen met zijn collega en onze medewerker P. VANDE VYVERE in Pharmaceutisch Tijdschrift voor België XXXIII, n^r 3, maart 1956, blz. 53-62.

A. V.

DE SINT BAVOKERK TE AARDENBURG

Het Zeeuws-Vlaamse grensgebied werd einde 1944 het toneel van krijgsverrichtingen waarbij de St-Bavo van Aardenburg zware schade leed. Grote gedeelten van schip en dwarspand werden verwoest. Ook de toren had erg te lijden. De herstellingswerken, uitgevoerd van 1947 tot 1956, boden een goede gelegenheid om de bouwgeschiedenis van het bedehuis na te gaan. Op vermoedelijk romaanse grondvesten vond men muurresten van een vroeggotische kruisbasiliek. Daarop werd in de 13^e eeuw een driebeukig schip in « Scheldegotiek » gebouwd; het driebeukig hallenkoor kwam in de volgende eeuw tot stand.

De bouwgeschiedenis en het restauratiewerk in het licht van deze geschiedenis worden vakkundig besproken door Dr LUC DEVLIEGHER in het Bulletin van de Kon. Ned. Oudheidkundige Bond, zesde serie, jrg. 9, afl. 3 (1956), 197-216; met talrijke afbeeldingen. — In dezelfde aflevering vindt men een archeologische bijdrage: « Onderzoekingen in de Sint Bavo te Aardenburg » van de hand van J. G. N. Renaud.

GRAFKELDERS MET WANDSCHILDERINGEN te Aardenburg en Sluis

In 1947-49 werden in de Sint-Bavo te Aardenburg en de St.-Janskerk te Sluis gemetselde grafkelders met schilderijen blootgelegd. Zij dateren meestal uit de 15^e eeuw. De graven van Sluis waren vlak afgedekt, de Aardenburgse daarentegen waren elk afzonderlijk met een gemetseld tongewelf overdekt.

De schilderijen van deze grafkelders worden nauwkeurig beschreven door Mevr. Dr H. E. s' JACOB in het Bulletin van de Kon. Ned. Oudheidkundige Bond, zesde serie, jrg. 8, afl. 4 (1955), 125-150; met talrijke goede afbeeldingen. De iconographie van de wandschilderingen wijkt niet af van de motieven die men vroeger en elders in Vlaanderen bij gelijkaardige vondsten heeft vastgesteld,

nl. te Komen, Harelbeke, Brugge (St-Salvators en St-Donaas ; zie Biekorf 1956, 86), Gent (St-Pieters), Middelburg, Hulst en Aardenburg zelf.

Brengt men de ontdekkingen en opgravingen in kaart, dan vormt het oude graafschap Vlaanderen een tamelijk gesloten groep. Enkele voorbeelden komen in Noord-Nederland (Utrecht) voor. Doch ook elders in Europa werden onlangs analoge vondsten gedaan o.m. in Lübeck en Bonn. Is de grafkelder met kalkschilderingen een regionale Vlaamse gewoonte die door handelsbetrekkingen en cultuurrelaties met de Oosterlingen onze grenzen heeft overschreden, ofwel was gedurende de latere Middeleeuwen het beschilderen van grafkelders een gangbaar gebruik in heel West-Europa? een gebruik waarvan tot nu toe slechts een gering aantal overblijfselen aan het licht kwamen? Alleszins mag men vermoeden dat, althans in onze Vlaamse omgeving, de bodem nog meer dergelijke gepolychromeerde grafkelders verborgen houdt.

A. V.

« GERECHT VAN DESPERATIE » TE KUURNE. 1555

Een zekere Jacob Crousin had zich opgehangen te Kuurne: « lequel cestoit desespéré par la corde » zegt de rekening van baljuw Jean de la Vichte. Deze rekening loopt van 1 maart 1553 tot 24 mei 1555 en geeft de volgende bijzonderheden over de strafprocedure op het lijk van de zelfmoordenaar.

Een bode bracht het bericht van de desperatie naar het huis van de Kasseltie te Kortrijk en vier leenmannen van het Kasteel werden aangeduid om ter plaatse het gebruikelijke onderzoek in te stellen. Deze leenmannen, met name Guillaume Eghels, Jacques de Hoppelines, Pieter de Coster en Stevin van der Plancke, wezen te Kuurne plechtig het vonnis: de gehangene moest, bij zijn huis, met de keel in een gaffel (*en une forche*) gehangen worden. Zijn goed werd verbeurd. Voor deze rechterlijke handeling brachten de leenmannen twee dagen vacatie in rekening. De beul van Gent, heer Mathijs de Mondt, die de straf te Kuurne kwam voltrekken, staat met drie dagen vacatie ingeschreven.

Verdere uitgaven voor dit gerecht komen ten goede aan een timmerman, voor levering van de staak en van de slede om de gehangene te slepen; aan een voerman, om slede en lijk te slepen.

Hieruit blijkt dat het gerecht van desperatie in 1553-1555 te Kuurne voltrokken werd volgens de algemeen gangbare procedure. Het lijk van de zelfmoordenaar werd eerst aan een touw onder de drempel van de woning naar buiten gesleurd. Dan werd het vastgebonden op een slede of horde en door een paard over de straat voortgetrokken, het gezicht naar de grond en het hoofd naar het paard gekeerd. Daarop volgde de ophanging in de gaffel of vork (spriet): dit was een meer onterende vorm van straf dan de opknoping aan de galg. Het lijk bleef hangen als aas voor de raven.

De verbeurte van goed liet gewoonlijk de helft aan de vrouw en kinderen van de zelfmoordenaar. Blijkbaar was Jacob Crousin geen bemiddeld man: de familie kon anders, tegen groot geld, het onterend slepen en het te pronk stellen van het lijk afkopen, hetgeen te Kuurne niet gebeurde.

Het gerecht van desperatie maakte overigens geen uitzondering voor vrouwen. Te Brugge wordt, in 1557, de stedehouder van de schouteet gelast het lijk van Tannekin, de desperate weduwe van Pieter de Meyere, te voeren « naer tgalghestick ende dat te hanghen in den spriet naer costume ».

— Algemeen Rijksarchief Brussel, Baljuwrekeningen n° 13823, f. 14. L. Th. Maes, Vijf eeuwen stedelijk strafrecht 411-412 (Antwerpen 1947). Gilliodts, Mémoires de Bruges II 31 (Brugge 1920).

A. V.

GESPREK MET BROZEN KARDOEN

Enkele tijd geleden kwam ik in gesprek met mijn dorpsgenoot Brozen Kardoen, en ik geef hier het relaas van ons gesprek zoals ik het alsdan opgetekend heb.

Brozen is van 't jaar zestig, dus meer dan 90 jaar oud. Hij is nog rap te been, goed ter spraak en fris van memorie. Alhoewel gesteund op een stokje gaat hij nog regelmatig het graf bezoeken van z'n vrouw zaliger: een half ure gaans van zijn huis!

Zo voor een paar weken kwam hij bij mij en we klapten algauw een beetje over den ouden tijd:

— Brozen, vroeg ik, bestaat het huizeke nog waar ge geboren zijt?

— Zeker bestaat het nog, zei Brozen, 't is 't laatste van de Steewegel, en m'n moeder was in datzelfde huizeke geboren.

— G'en hadt zeker ook geen weelde in uw kinderjaren? 't was toen maar nen slechten tijd voor de werkmensen.

— 'k Geloof het wel! 'k Heb mijn eerste nieuwe kleren gekregen om m'en eerste communie te doen! Voordien was het altijd iets dat we gekregen hadden van begoede mensen waar hun kinders uitgegroeid waren, of entwat dat moeder zelve t' hope gefaseld had van vaders oude spullen!

— G'hebt zeker vroeg moeten beginnen werken bij den boer? en toen nog voor een klein loon?

— M'n vader was daghuurman te Hintjes, en na mijn eerste communie, ik was toen 12 jaar oud, werd ik er ook aanveerd als koeiwachter voor nen dikke stuiver (0,10 F) daags. Aan mijn veertien jaar kreeg ik opslag en 'k won toen 4 F te maande, wat al een schone verbetering was! Een paar jaar later hoorde ik dat een boer op de Hooizaadhoek n'n poester vroeg tegen een schone huur. 's Anderendaags moest ik met m'n koeien naar de broek en 'k vroeg algauw aan m'n maat om een beetje op mijn beesten te passen binst dat ik eens over en weer naar huis zou gaan. Maar 'k ging naar huis niet, maar regelrechte naar den Hooizaadhoek en

'k verhuurde mij daar aan 9 F te maande. 'k Was toen tussen vijftien en zestien jaar, en 't won bijna zoveel als n'n grote vent. Jamaar ik hadde mij wel verhuurd, maar buiten de wete van vader en moeder, en 'k en durfde het niet zeggen, noch tegen vader noch tegen m'n baas ! Ik vertrok dus 's anderendaags met den lantaarn aan den dissel ! De baas keek aardig toen hij dit gewaar werd en als vader op z'n werk kwam moest hij bescheid geven over mijn afwezigheid. De brave man wist natuurlijk van niets en hij werd hiervoor ook afgedankt.

— Ge kreeg zeker ook niet veel drinkgeld van moeder, de zondag ?

— Wat ! Drinkgeld ! Als ik moeste loten hadde ik nog nooit geen herberge gezien tenzij al buiten !

— Enne... Brozen wanneer zijt ge getrouwd ?

— 't Jaar negentig, 'k was toen dertig jaar oud.

— En waar zijt ge dan gaan wonen ? en had ge genoeg om een menagie te kopen ?

— Ja, dat kwam alzo : onze gebourvrouw Lijte, die op ons hoekje moedermens alleene woonde kwam te sterven, en 'k huurde haar huizekotje.

— En de meubels ?

— Ik had heel den boel van Lijte overgenomen : meubels, alaam, beesten en heel de sante boutique... voor 25 F. Zou je 't kunnen geloven ?

— En de pacht van het huizeke, dat was zeker op z'n navenante ?

— Ja, ik kreeg het voor 30 F 's jaars, en 't was daar al niet veel op af te dingen, hé ?

— Dat maakt dat men voor een goe' 50 F een huis kon huren voor een jaar, en meubels, alaam en beesten kon kopen — enfin dat ge u daarvoor kost installeren ?

— Ja, ja, maar als we 's avonds van den trouwdag thuiskwamen en ons geld telden, hadden we te gare nog 3,75 F. Dat was heel onze fortune ! Na een paar jaar moesten we daar verhuizen. Dan hebbe ik nog een jaar herberg gehouden « In de drie zwaluwen » tot dat ik het huis kreeg aan « 't Hemeltje », ge weet wel, en waar dat ik woonde tot over een jaar of twintig.

— Maar à propos, Brozen, dat was niet ver van 't Hemeltje dat ze daar over bijna 50 jaar nen keer oud geld opgedolven hebben. Ik heb daar kortelings nog iets over gelezen in m'n boeken, weet ge daar iets van ?

— Ja, ja, 'k heb het goed onthouden, maar dat was allemaal slecht geld en het deugde niet meer ! en zetten ze dat in de boeken ? 't Is wel de moeite weerd, dat geld was ons 't bekijken niet weerd !

— Dag Brozen, tot weerziens, en tot dat we nog nen keer een beetje klappen over den ouden tijd hé !

BLIJDE INKOMST VAN REUZEN TE DEERLIJK

Jan de Zerewever en Tineke van Deerlijk hebben — zoals vroeger alhier (Biekorf 1956, 63) aangekondigd — hun blijde inkomst gehouden op zondag 17 juni ll. Op de vooravond werd het paar plechtig ingeschreven in het bevolkingsregister van de gemeente. Bij het huwelijk traden als getuigen op de Reuzen Pier van 't Hoge en Mie van 't Neerhof uit Kruishoutem. In de feestelijke optocht zag men een twintigtal Reuzen voorbijtrekken o.m. Fransoo en Adèle uit Zulte; Grimmert en Freya uit Moorslede; Belle uit Vinkem; Heer Gratiaan en Vrouw Ermelinde uit Eeklo; Lau en Wanne en de Schuiteman uit Wenduine; Albrecht van Ter Streep uit Middelkerke.

Folkloristisch bekeken waren de feestelijkheden keurig en zinrijk. De bezieler van het nieuwe Reuzenleven te Deerlijk is onze medewerker, de bekende folklorist Leon DEFRAEYE, die nog meer plannen voor de toekomst koestert. Er zullen reusjes bijkomen. De wijken van Deerlijk die zeer bedrijvig zijn en elk hun wijkburgemeester hebben, zullen om de beurt zorgen voor de aangroei van de familie. Men voorziet telkens figuren die met het wijkleven verbonden zijn, o.m. Pieter de Poorter, oude Belg en oudstrijder van 1830 voor de wijk Belgiek; Nicolaas Pladys en Adriaan Andries voor Sint-Louis.

Volgens L. Defraeye ziet de statistiek van de reuzen er tegenwoordig uit als volgt: West-Vlaanderen telt er 40; Oost-Vlaanderen 78; Antwerpen 38; Brabant 33; Limburg 3, het Walenland 36. Ook Frans-Vlaanderen toont zich zeer vruchtbaar: in 1954 werd Belle-Rose geschapen te Andres-en-Calais, de 14^e reus vervaardigd door Reuzenmaker Deschodt in Hazebroek. Ook in Belle werd onlangs een Reus geboren, met name Jan de Wever, en de Reuzen-ommevang te Rijsel in juni ll. kende een ongemene bijval.

E. N.

SCHAMELEN DJOOS TE LO

De begraafing van het hespebeen of van den « Schamelen Djoos », zoals men dat te Lo noemde, werd in Biekorf (1933, 311-315) beschreven met Lied en Lijkrede — allebei in 1903 door pastoor Alfons Van Hee opgesteld. Die speciale viering van de sluiting der kermis viel weg met de oorlog 1914-18.

Het hespebeen wordt nu weer, met meer luister dan ooit, begraven te Lo. De begrafenisstoet trok op de laatste Koekemaandag (11 juni) van uit de herberg De Warande naar het Vateplein waar de begraafing voltrokken werd. Wat de letterkundige kant van de plechtigheid betreft, lied en lijkrede schijnen weggevallen te zijn en vervangen door een grafgedicht. Hier volgt een beschrijving, ten dele overgenomen uit Het Wekelijks Nieuws (Poperinge) van 16 juni 1956. — Breder bescheid over dit kermisgebruik van het

« hespebeen begraven » geeft het artikel van H. Stalpaert in Biënkorf 1951, 245-252.

« Op een vrij ongewoon uur voor een dergelijke stoet, rond half tien 's avonds, kwam er schot in. Voorop de « Edelweisjes », een groep meisjes in kleurrijke kostumes, die met hun gele halsdoeken, met er op het wapen van Lo, keurige figuren en dansen uitvoerden. De muzikanten die volgden, poogden de kilte uit de lucht te blazen en te slaan en vooral de grote trom kreeg het hard te verduren. Schamele D'Joos, de twee authentieke Vlaamse ezels, de gedresseerde hond, de onmisbare koereurs, de vinkeniers, de nieuwe wagen van « De optimist tot in de kist », Tijl en Nele met hun overtalrijk kroost en natuurlijk de miniatuur-wijte wagen met het afgekloven hespebeen, volgden de dansende en musicerende stads-genoten die langzaam afzakten naar het « Vateplein ».

Dit ging echter niet zonder enige pleisterplaatsen, toevallig steeds vlak voor de deur van een herberg, waar de hogervermelde « optimist » uit zijn kist kwam gekropen en den volke kond deed van zijn lamentatie. Hij gaf zijn medeburgers de raad er een ferme pot op te pakken, gezien men dit niet meer kan doen wanneer men, zoals hij, in de doodskist is terecht gekomen. Hij stond er te wenen als een klein kind omdat hij niet meer zoals vroeger een ferme pint kon pakken. De man die deze ondankbare karwei opknapt, heeft zich niet laten verleiden om er ook maar eentje te pakken en kroop na iedere lamentatie weer in zijn kist.

Rond de grafkuil stonden in een cirkel de inwoners van de stad en het omliggende... Na de nodige plichtplegingen en onder het geweeklaag en gejammer van geheel het gevolg geraakte het symbolische been toch in de kuil. Het verdriet had de toeschouwers waarlijk zo te pakken dat er een onder hen pardoes bij het been, in de put tuimelde.

Tot slot werd een grafgedicht voorgedragen. Hierin werden al de weldaden van de kermis voor een laatste maal bezongen en de jeremiaden van de « stijve tongen » en « zere hoofden » op sombere toon voerspeld. »

ZEISPREUKEN

Zoveel hoofden zoveel zinnen, zei Traetsaet, en hij goot 'n zak met puiden uit. Uitkerke.

Quatre is viere, zei Cissen, en hij stak zijn wijf bij zijn drie hennen. Oostvleteren.

Nieuws verblijdt, zei de zot, en hij draaide zijn mutse... en ze stond nog scheef. Beselare.

Redactie en Beheer : A. VIAENE, Annunciatenstraat, 76, Brugge
Abonnementsprijs : 100 F. Postrekening : 2335.37